

О.В. Лепьохіна, канд. екон. наук, доцент
Херсонський національний технічний університет
С.В. Білоусова, д-р екон. наук, професор

СУЧАСНИЙ СТАН ВІТЧИЗНЯНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ: СУЧАСНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Соціально-економічний рівень кожної з держав, окремих регіонів визначається, як правило, рівнем розвитку науки й техніки, впровадженням інженерно-технологічних інновацій у виробництво. Встановлено, що сільськогосподарське машинобудування України є стратегічно важливою галуззю економіки держави, що формує й суттєво впливає на обсяги виробництва та вартість основних видів продовольства для населення країни.

Доведено, що низький рівень техніко-технологічної бази, відсутність обігових коштів не сприяють його зростанню, підривають економічні основи розвитку агропромислового комплексу. Тому необхідним є створення сприятливих умов розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування для ефективного технічного забезпечення АПК.

Ключові слова: *машинобудування, сільське господарство, стан, забезпечення, витрати, розвиток, стратегія, галузь.*

Вступ. Актуальність дослідження визначається тим, що машинобудування – це провідна галузь промисловості, яка забезпечує випуск різноманітних машин і устаткування для багатьох галузей господарства і населення. Машинобудування визначає науково-технічний прогрес у національній економіці, забезпечує її технічне переозброєння, інтенсифікацію і підвищення ефективності всього суспільного виробництва. Галузь є надзвичайно складною, до неї входять декілька десятків спеціалізованих галузей. Залежно від продукції, що випускається, вони об'єднуються у групи: важке, транспортне, точне машинобудування, верстатобудування, сільськогосподарське.

Постановка завдання. Актуальність даного дослідження визначається роллю і місцем галузі сільськогосподарського машинобудування у господарчому комплексі країни та важливістю

галузевих проблем, що потребують свого начального вирішення. У зв'язку з цим ставиться завдання дослідити стан вітчизняного сільськогосподарського машинобудування, розглянути потребу у зернозбиральних комбайнах та проаналізувати економічні проблеми галузі.

Результати. Підприємства сільськогосподарського машинобудування у своєму розміщенні орієнтуються на споживача (спеціалізацію сільського господарства). В Україні випускають гусеничні (Харків) і колісні (Дніпропетровськ, Харків) трактори, кукуруддозбиральні (Херсон), бурякозбиральні (Тернопіль, Дніпропетровськ) і кормозбиральні (Хмельницький) комбайни, сівалки (Кіровоград), плуги (Одеса), жниварки (Бердянськ) та ін. Налагоджується випуск зернозбиральних комбайнів у Харкові, Херсоні та Олександрії (Кіровоградська область). У табл. 1 наведено дані щодо стану забезпеченості збирання зернових у господарствах України та Херсонської області у 2016 році [1].

1. Фактичний стан технічного забезпечення збирання зернових в Україні та Херсонській області

	Україна	Херсонська область
Площа збирання зерна, млн га	15,47	0,43
Валовий збір зерна, млн т	46,0	1,4
Кількість зернозбиральних комбайнів, шт. в т.ч. пропускна здатність	53900	350
5 кг/с (у т.ч. комбайни «Нива»)	27900	150
7-9 кг/с (у т.ч. вітчизняного виробництва)	10800 (1 040)	120(0)
10 кг/с (вітчизняних – 0, імпортованих закуплено у 2005 – 2016 на суму 2, 0 млрд.\$)	9800	80
Дефіцит комбайнів для збирання в агротехнічні строки у 2016 році, шт.	3 695	500

Як свідчить статистика [2], в даний час забезпечення сільськогосподарського виробництва, як по областях, так і в цілому по агропромислому комплексу України, наближається до критичної межі. Забезпеченість аграріїв зернозбиральними комбайнами складає лише 40–60 відсотків від технологічної потреби. З них понад 85 відсотків техніки відпрацювало свій амортизаційний термін, а щорічні темпи вибуття з

експлуатації перевищують їх придбання. Строки збирання зернових – 29 днів (оптимально - 14). Втрати врожаю через невчасне збирання, застарілий та неоптимальний парк становить приблизно вісім мільйонів тон зернових.

Сільськогосподарське машинобудування України є стратегічно важливою галуззю економіки держави, що формує й суттєво впливає на обсяги виробництва та вартість основних видів продовольства для населення країни. Проте, сучасний стан технічного забезпечення не відповідає потребам агропромислового комплексу України (далі - АПК). За останні роки в АПК продовжуються негативні тенденції, що загрожують технічною залежністю держави від зарубіжних виробників сільськогосподарської техніки. Низький рівень техніко-технологічного оснащення дрібнотоварних господарств є основною причиною того, що середня урожайність зернових та інших сільськогосподарських культур у них в 1,7-2,4 рази менша, ніж у сільськогосподарських підприємствах, матеріально-технічна база яких укомплектована на основі техніки, що забезпечує виробництво продукції за наукоємними технологіями.

На ринку України пропонуються сільськогосподарським товаровиробникам машини й обладнання підприємств вітчизняного та іноземного машинобудування. В умовах відкритого ринку продукція вітчизняного сільськогосподарського машинобудування виявилась неконкурентоспроможною. Внаслідок цього частка вітчизняної техніки в обсягах її реалізації різко зменшилась і в останні три роки не перевищує 30%. Через це економіка України щорічно втрачає 4-6 млрд. гривень, які сільськогосподарські товаровиробники інвестують у придбання імпоротної техніки. Обсяги виробництва тракторів зменшились майже у 50 разів, ґрунтообробних і посівних машин та машин для внесення добрив у 30-50 разів, а виробництво бурякозбиральних та кукурудзозбиральних комбайнів, двигунів внутрішнього згорання для комплектування технічних засобів відсутнє, продовжується занепад галузі машинобудування.

У той же час на сучасному етапі виробництво сільськогосподарської продукції в Україні є ресурсоенерговитратним. Основними напрямками зменшення витрат матеріально-технічних ресурсів є агротехнологічні, технічні та організаційні. Раціональне їх поєднання забезпечить рентабельне виробництво конкурентоспроможної продукції [3].

Без використання сучасних технологій, конструкційних матеріалів та елементної бази високого технічного рівня підприємства вітчизняного сільськогосподарського машинобудування неспроможні освоїти виробництво техніки, конкурентоспроможної на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Протягом року вчені Академії Наук спільно із службами Міністерства аграрної політики та продовольства України аналізували потенціал галузей АПК. Вони дійшли висновку, що при відповідному технічному, технологічному і науковому забезпеченні, вітчизняне сільськогосподарське виробництво має нагоду збільшити виробництво зерна до 80 млн. тонн (рис. 1), насіння олійних культур - до 15 млн. тонн (рис. 2). І ці об'єми виробництва продукції зараз стали плановими показниками розвитку аграрного сектора економіки.

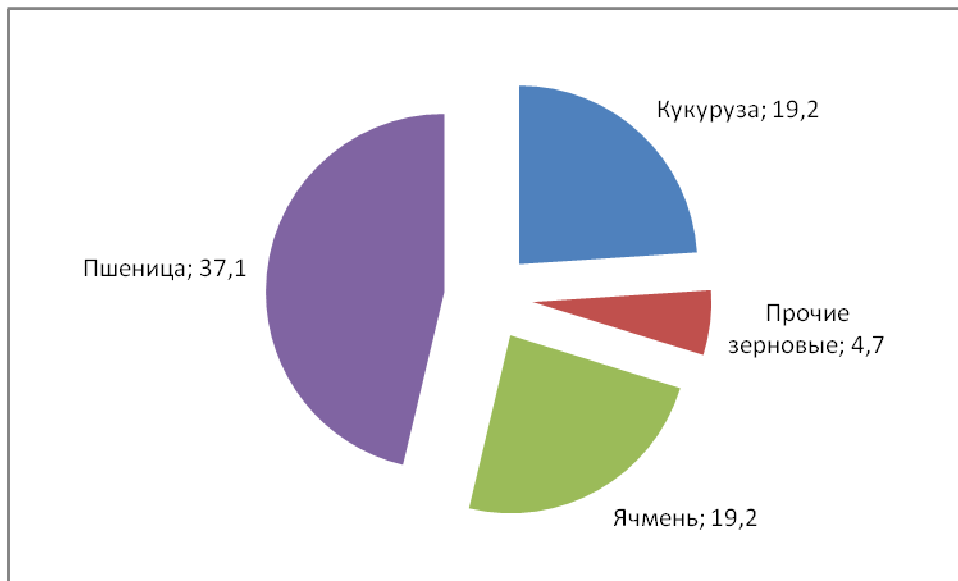

Рис. 1. Структура валового виробництва зерна (80 млн т)

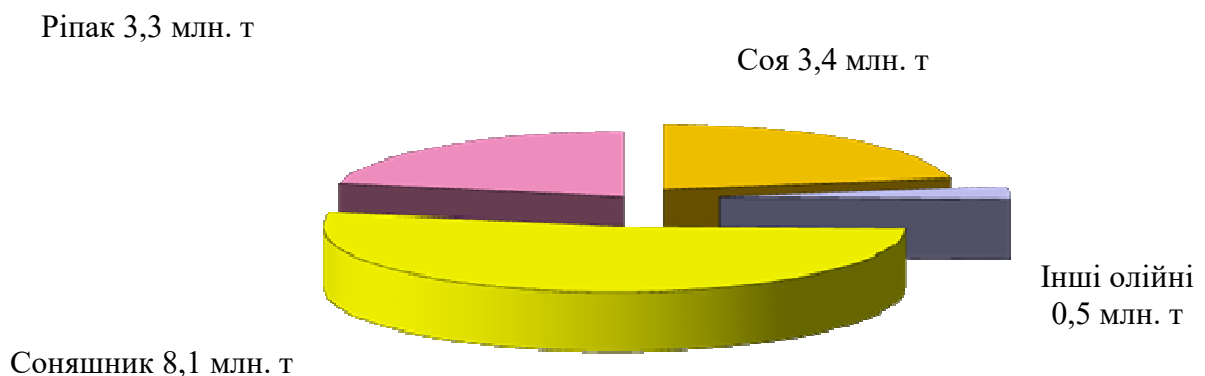

Рис. 2. Структура валового виробництва насіння олійних культур 15 млн т

Враховуючи структуру валового виробництва зерна і структуру валового виробництва насіння олійних культур, необхідно визначити

технологічну потребу у зернозбиральних комбайнах та констатувати віковий стан зернозбиральних комбайнів України. Технологічна потреба у зернозбиральних комбайнах представлена у табл. 2, а віковий стан зернозбиральних комбайнів України – на рис. 3.

2. Технологічна потреба у зернозбиральних комбайнах

Найменування машин	Технологічна потреба	Наявність техніки, всього	Необхідна щорічна поставка
Комбайни зернозбиральні	50000	32100	7500

Стан технічного забезпечення АПК зернозбиральними комбайнами наведено на рис. 3. Як свідчить статистика, в даний час матеріально – технічне забезпечення сільськогосподарського виробництва, як по областях, так і в цілому по агропромисловому комплексу України, наближається до критичної межі.

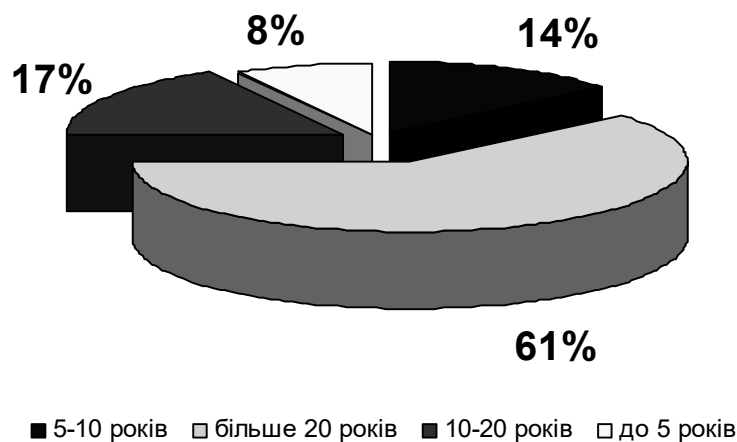

Рис. 3. Віковий стан зернозбиральних комбайнів України

Близько 60 % зернозбиральних комбайнів мають віковий стан 20 і більше років. Забезпеченість аграріїв зернозбиральними комбайнами складає лише 40–60 відсотків від технологічної потреби. З них понад 85 відсотків техніки відпрацювало свій амортизаційний термін, а щорічні темпи вибуття з експлуатації перевищують їх придбання. Сьогодні парк зернозбиральних комбайнів має наступну структуру: 17 % комбайнів експлуатуються 10-20 років; 61% комбайнів мають термін експлуатації понад 20 роки. Втрати сільськогосподарської продукції, спричинені

„технічними” факторами, інакше, відсутністю в господарствах достатньої кількості техніки для посіву та збирання врожаю, представлені на рис. 4. Відбувається руйнування парку комбайнів вітчизняного виробництва. Щорічно аграрії втрачають близько 12,9-14,0 млрд грн. через порушення технології і термінів прибирання зернових культур. Відносно стабільний рівень вирощуваних зернових (до 40 млн. тонн в рік) і необхідність заміни технічно і морально застарілих машин припускає закупівлю сільгосптоваровиробниками нової техніки. Але сільськогосподарські підприємства не мають нормативної забезпеченості зернозбиральними комбайнами, кількість яких з кожним роком в господарствах зменшується. Фінансове становище сільськогосподарських підприємств не дає можливості проводити без додаткової державної і регіональної підтримки розширене відновлювання техніки (рис. 4). Технічні фактори впливу на витрати сільськогосподарської продукції: несвоєчасна та неякісна підготовка ґрунту, порушення строків посіву, необхідних для зони вирощування, несвоєчасна або відсутня боротьба зі шкідниками та хворобами, порушення строків та якості збирання, несвоєчасність очищення та просушування насіння.

Рис. 4. Витрати сільськогосподарської продукції

Аналізуючи проблеми сільськогосподарського машинобудування автори звертають увагу на:

- низьку конкурентоспроможність вітчизняної техніки та обладнання для АПК; фізично і морально зношену виробничу базу підприємств сільськогосподарського машинобудування; низький рівень використання у машинобудуванні інноваційних технологій, що, в свою чергу, не забезпечує виробництво техніки, яка відповідає вимогам аграрного виробництва;

- не відпрацьовану належним чином митно-тарифну та податкову політику з питань регулювання техніко-технологічного переоснащення підприємств машинобудівної галузі та здійснення зовнішньоекономічної діяльності; невідповідність чинних законодавчих та нормативно - правових актів сучасним умов господарювання і не стимулюють інноваційний розвиток підприємств сільськогосподарського машинобудування [4].

Висновки. Глобалізація світової економіки, інтеграція України до Світової організації торгівлі потребують переведення вітчизняного сільськогосподарського машинобудування на інноваційний шлях розвитку. Проте низький рівень техніко-технологічної бази, відсутність обігових коштів не сприяють його зростанню, підривають економічні основи розвитку агропромислового комплексу. Тому необхідним є створення сприятливих умов розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування для ефективного технічного забезпечення АПК.

Бібліографічний список: 1. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: підручник. – К.: Вікар, 2006. – 396 с. 2. Мельник Ю. Головні пріоритети розвитку аграрного комплексу України // Техніка АПК. – 2008. – № 2. – С. 8-13. 3. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс] / Режим доступу до сайту: [http:// www.ukrstat.gov.ua/](http://www.ukrstat.gov.ua/) 4. Нехай В.В. Маркетингове управління у вирішенні проблем галузі сільськогосподарського машинобудування / В.В. Нехай // Економіка та управління. – Том 22 (61). – 2009. – № 2. – С. 249-254. 5. Бавико О.Є. Формування стратегії постіндустріального розвитку регіонального економічного простору / О.Є.Бавико // Ефективна економіка. – 2012. – № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www/economy.nauka.com.ua>. 6. Машинобудівний комплекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrtur.narod.ru.

Лепехина Е.В., Белоусова С.В. Современное состояние отечественного сельскохозяйственного машиностроения:

современный аспект развития регионов. Социально-экономический уровень каждого из государств, отдельных регионов определяется, как правило, уровнем развития науки и техники, внедрением инженерно-технологических инноваций в производство. Установлено, что сельскохозяйственное машиностроение Украины является стратегически важной отраслью экономики государства, формирует и существенно влияет на объемы производства и стоимость основных видов продовольствия для населения страны.

Доказано, что низкий уровень технико-технологической базы, отсутствие оборотных средств не способствуют его росту, подрывают экономические основы развития агропромышленного комплекса. Поэтому необходимо создание благоприятных условий для развития отечественного сельскохозяйственного машиностроения для эффективного технического обеспечения АПК.

Ключевые слова: машиностроение, сельское хозяйство, состояние, обеспечение, расходы, развитие, стратегия, отрасль.

Lepekhina E.V., Belousova S.V. Current state of national agricultural machinery: modern aspect of the regions development. Social-economic level of every state, every region is determined, as a rule, by the level of science and technology development, implementation of engineering-technological innovation into production. It is proved that agricultural machinery in Ukraine is a strategically important brunch of the state economy that creates and largely influences the amount of production and cost of the main types of food for the population.

It is established, that without the use of modern technology, construction materials and element base of a high technical level, enterprises of national agricultural machinery are unable to provide production of equipment, competitive in national and foreign markets.

It is proved that a low level of technical - technological base, lack of working capital do not contribute to its growth, undermine the economic foundations of development of agriculture complex. Therefore, it is necessary to create favorable conditions for the development of national agricultural machinery for effective technical support AIC. Globalization of the world economy, integration of Ukraine into the World Trade Organization requires the transferring of national agricultural machinery on the innovative way of development.

Keywords: engineering, agriculture, state, providing, costs, development, strategy, industry.

Стаття надійшла до редакції 03.06.2016 р.